

Галина Груць

ДО ПИТАННЯ МАТЕРИНСЬКОГО ВИХОВАННЯ В РОДИНІ ШЕПТИЦЬКИХ

Материнське виховання в українській родині завжди було одним із найглибших джерел формування духовної особистості. Особливо яскраво ця роль проявилася в сім'ї Шептицьких — однієї з найвпливовіших і найосвіченіших галицьких родин ХІХ–ХХ століть. Мати майбутнього Митрополита Андрея Шептицького — графиня Софія з роду Фредрів — не лише втілювала в собі високу культуру й інтелектуальну зрілість, а й стала моральним компасом для своїх дітей, прищепивши їм любов до Бога, чесність, жертівність і почуття обов'язку. Професор Станіслав Тарновський назвав Софію Шептицьку «скристалізованою моральною досконалістю». У цих словах вмістилася глибока суть її натури. Така досконалість не народжується миттєво: вона проростає ще з дитячих літ, передається з роду в рід, формується вірою та щоденною внутрішньою працею.

Софія була улюбленою донькою свого батька — знаного польського драматурга Олександра Фредра. Він оточував її турботою, дбав про всебічну освіту й радів з можливості дарувати їй приємні несподіванки. Софія вчилася у кращих учителів: живопису її навчав чеський митець Йозеф Свобода, музикуванню — досвідчені маестро фортепіано. Вона вільно володіла кількома іноземними мовами, а

любов до краси природи черпала серед чарівних краєвидів родинного маєтку в селі Бенькова Вишня (нині — Вишня, Львівської області). Саме там художник Свобода створив її ніжний дитячий портрет «Дівчинка і суниці», на якому мала Софія зображена з кошиком у руках посеред ягідного буяння. Цей образ — світлий і зворушливий — Митрополит Андрей Шептицький зберігав упродовж життя у своїх покоях на Святоюрській горі. Отож, її виховання проходило в атмосфері інтелектуальних пошуків і християнської віри. Саме цю синергію — християнської духовності й культурної глибини — вона уміла передати своїм дітям.

Польський професор Станіслав Тарновський залишив яскравий словесний портрет Софії Шептицької, назвавши її жінкою винятковою: наділеною даром живого, вільного слова, дотепністю, яка захоплювала, й красою, що не підвладна часові. Її краса була не лише зовнішньою — вона жила в очах, що віддзеркалювали стан душі, у благородних рисах, витесаних глибокою думкою й серцем, яке любило і турбувалося про найрідніших. Навіть сивина лише підкреслювала велич її духовної краси, яка, на відміну від весняної квітки, не в'яне.

У двадцятичотирирічному віці, 1 жовтня 1861 року, Софія Фредро стала дружиною графа Івана Шептицького. Молоде подружжя оселилося в родинному маєтку в Прилбичах на Львівщині, який поступово став теплим родинним гніздом, відкритим для рідних

і близьких. Із роками цей дім наповнився дитячим сміхом, і саме тут, у Прилбичах, зростала велика сім'я Шептицьких.

Навіть коли дорослі сини розлетілися по світу, Великодні й Різдвяні свята незмінно збирали всіх довкола батьківського столу. У листах Софії, Климентія й Станіслава можна знайти щирі згадки про ту особливу атмосферу родинного свята. Шлюб Софії та Івана Шептицьких, який тривав 43 роки, Тарновський порівнював із хвилиною — спокійною і гармонійною. Без бур, хоч і не без хрестів. Але ці хрести вони несли разом — у вірі, любові та взаєморозумінні.

«Моє життя не було легке, ані світове, ані, може, веселе», — зізнавалася Софія Шептицька у своїх споминах 1894 року. Але, попри всі труднощі, вона оточила своїх синів безмежною любов'ю й теплом. Їх поєднував глибокий духовний зв'язок, тонке взаєморозуміння. Софія чутливо вловлювала внутрішній світ кожного з дітей і глибоко поважала їхній вибір та переконання. Про це свідчать її особисті записи та численні листи до сина Романа — майбутнього Митрополита Андрія Шептицького. Вона писала йому відтоді, як він обрав монаше покликання у 1888 році, аж до смерті в 1904 році. Митрополит зберіг ці листи як найцінніший духовний спадок, назвавши їх «Мої благословенні реколекції».

Сім'я Шептицьких виховувала п'ятьох синів: Романа (майбутнього Митрополита Андрія), Олександра, Станіслава, Леона й Казимира (о. Климентія). Усі вони, попри різні життєві шляхи, вирізнялися стійкістю характеру, високими моральними стандартами

й відданим служінням ближньому — риси, що несуть у собі безсумнівне материнське джерело.

Софія Шептицька добре виховала синів не лише тому, що була глибоко віруючою жінкою. Її рідні й друзі згадували: вона вміла бути й радісною, і мудро дотепною. Спадщина Фредрів — жвавий розум і тонке почуття гумору — стали надійними помічниками у вихованні дітей, надаючи щирости й тепла її материнській любові. Вона досягла духовної глибини, не втративши людської світлості й живого серця.

Одним із ключових аспектів материнського впливу була глибока релігійність, яку Софія прищеплювала синам з раннього дитинства. У листах і спогадах Андрея Шептицького не раз згадується про спільні молитви, участь у богослужіннях, читання Святого Письма. Вона зуміла показати дітям, що віра — не лише обряд, а стиль життя, глибока внутрішня потреба й джерело сили в труднощах.

У своїх листах Софія Шептицька виразно виявляла довіру до Бога, яку плекала з юности. Вона усвідомлювала: щоби виховати дітей добрими, мудрими, співчутливими, внутрішньо вільними й зрілими, потрібна допомога згори. Тому вручала Богові не лише себе, а й своїх батьків, а згодом і кожного зі своїх дітей. Відчувала: сама не здатна впоратися з таким великим завданням без Божої підтримки.

Софія вчила дітей допомагати одне одному, бути чуйними до потреб інших, уникати егоїзму. Попри належність до графського роду, виховувала їх у простоті: вони мусили самі зашивати шкарпетки, доглядати сад, дбати про порядок у кімнатах. Водночас

вона прищеплювала їм любов до краси — до музики, малярства, до спостереження за життям і глибшого розуміння світу мистецтва. Дбала про їхню всебічну освіту, але найбільше прагнула, щоб у серці кожного з них був Бог — як перша і найважливіша цінність.

У листах до синів вона часто нагадувала їм про духовні речі, про силу віри. Зверталася до їхнього релігійного досвіду: згадувала образ розп'ятого Христа, закликала осмислити страждання — не як покарання, а як покликання любови. Вона першою знайомила дітей із катехизмом, біблійними історіями, була їхнім духовним провідником змалечку — словом і особистим прикладом.

Коли діти вирости й жили окремо, вона продовжувала наставляти їх через листи: радила, що читати, якого святого згадати, що покласти в основу щоденного життя. У листі до Казимира, датованому листопадом 1881 року, вона писала: «Багато знайдеться вчителів, які навчать тебе людської мудрости. Але нехай після моєї смерті у твоєму серці промовляє голос Матері — і говорить він про Бога і тільки про Бога... Урочисто благословляю тебе на роки, які подарує тобі Господь. Пам'ятай мої слова: бережи душу, розум і серце своє».

Найбільшим її бажанням було, аби всі її діти належали Христові. На запитання, як їй вдалося так шляхетно виховати синів, Софія відповіла просто: «Я любила їх і прагнула зрозуміти, яким є кожен з них. Уся моя система виховання — це Богородице Діво. І

нічого більше. Хлопець слухняний, добре вчиться — Богородице Діво. Хлопець вередує, не хоче вчитися — знову Богородице Діво».

Аби таке виховання приносило плід, вона сама мала бути цілісною особистістю, з чистим серцем. І тому могла щиро передавати свою віру дітям, показуючи: ось як я живу — так і ви живіть. І своїх дітей навчайте жити так само. Особливо важливою стала її позиція в момент, коли Роман Шептицький вирішив прийняти східний обряд і вступити до монастиря студитів. Хоча родина спершу сприйняла це з пересторогою, саме мати, за словами дослідників, зрештою благословила його на цей шлях. Цей жест став символом її здатності поставити духовну сутність понад соціальні очікування й родинні амбіції.

Попри польське аристократичне походження, Софія Шептицька не виховувала своїх синів у дусі зверхности до українського селянства. Навпаки — завдяки її прикладові діти з раннього віку мали контакт із народом, відчували живий інтерес до його звичаїв, мови, культури. У цьому контексті варто бачити витoki української ідентичности Андрея Шептицького, який став не лише церковним лідером, а й національним діячем, захисником культури, мови та освіти українського народу.

Виховання в родині Шептицьких не зводилося до повчань чи покарань. Головною педагогічною силою був приклад матері. Її скромність, шляхетність, працьовитість і добродійність були безмовними уроками, які формували характер синів. Софія

Шептицька активно займалася благодійністю, опікувалася бідними, допомагала церквам і школам. Усе це діти бачили змалку й природно переймали.

Материнське виховання в родині Шептицьких — це приклад гармонійного поєднання віри, культури й моральної глибини. Завдяки Софії Фредро-Шептицькій майбутній Митрополит Андрей отримав не лише інтелектуальну підготовку, а й головне — внутрішнє покликання служити Богові й народу. Зрештою, як і його брат священномученик Климентій. Вона була тією «тихою силою», яка формувала духовну архітектуру родини, її життєві пріоритети й траєкторії. Справедливо буде сказати, що постаті Андрея і Климентія Шептицьких — в певному сенсі — жнива материнського сіяння. Ігор Набитович зауважив, що «Софія Шептицька для бездержавних українців подарувала великого Митрополита Андрея і блаженного священномученика Климентія, для поляків — генерала Станіслава Шептицького, одного з тих, хто долучився до відновлення Польської держави» (Набитович, 2023: 785).

Життя Софії Шептицької — це промовистий приклад жіночого лідерства, здійснюваного через тишу материнської любови, моральну стійкість і творче самовиявлення. Її постать втілює гармонійне поєднання шляхетности та духовної глибини. Вона зуміла прищепити своїм дітям милосердя й високі ідеали, виростивши з них духовних провідників українського народу. У час, коли ми знову шукаємо опори у справжніх цінностях, постать Софії Шептицької набуває

особливої значущости. Її приклад доводить: аби впливати на історію, не обов'язково виступати з трибун — достатньо бути цілковито відданою своїй щоденній справі, діяти з любов'ю, мудрістю й милосердям, залишаючись вірною власним переконанням. Її життєве кредо — «бути янголом миру» — стало глибоким виховним посланням, яке сформувало дух Митрополита Андрея Шептицького і, врешті, вплинуло на хід української історії.

У дослідженні материнського виховання в родині Шептицьких відкривається не лише приватна історія, а й приклад для сьогоднішніх родин — як у складних суспільних і національних обставинах виховати покоління, здатне мислити глибоко, діяти жертовно й любити по-справжньому.

ЛІТЕРАТУРА

Набитович І. Сага мистецької родини: Александер Фредро, Софія Шептицька, митрополит Андрей Шептицький. Київ: Дух і літера, 2023. 792 с. (Серія «Постаті культури»).

Терещук Г. Мати митрополита Шептицького Софія як «скристалізована моральна досконалість». URL: <https://catholicnews.org.ua/mati-mitropolita-sheptickogo-sofiya-yak-skristalizovana-moralna-doskonalist/>

Тимчишин Б. М. Митрополит Андрей Шептицький про роль сім'ї у державотворчому процесі. *Наукові записки*: Серія «Історичне релігієзнавство». Вип. 3. С. 243–253.

Шептицький А. Християнська родина: Пастирський лист до духовенства і вірних Станиславівської єпархії. Жовква, 1900 р. *Митрополит Андрей Шептицький: Життя та діяльність.* Документи і матеріали, т. 2: Церква і суспільне питання, кн. 1: Пастирське вчення та діяльність. Львів, 1998. С. 19.